

Milena Mileva Blažić, Tatjana Pregl Kobe



Barbara Simoniti: *Močvirniki: zgodbe iz Zelene Dobrave*.

Ilustriral Peter Škerl.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012.

Barbara Simoniti je znana slovenska avtorica na področju književnosti za odrasle, mlade naslovnike pa je z obsežno sodobno pravljico ali fantastično pripovedjo *Močvirniki: Zgodbe iz Zelene Dobrave* nagovorila prvič. Besedilo je obsežno in obravnava sodobno problematiko, četudi je le-ta postmodernistično postavljena v domišljjski prostor Zelene Dobrave in Močvirne Loke.

Intertekstualno se avtorica navezuje na angloameriško sodobno pravljico ali fantastično pripoved in aplicira domala vse njene značilnosti (M. Nikolajeva: *The Magic Code: The Use of Magical Patterns in Fantasy for Children*, 1988): fantastični zakon (omejitev in doslednost), fantastični prostor (zaprti svet, ki je mešanica podvodnega in zemeljskega principa ter je hkrati paralelni svet); fantastični čas (ravnanje po lastnih implicitnih principih), fantastični prehod (tega ni, ker je pripoved enodimenzionalna, vse dogajanje je na ravni pravljичnosti) in vpliv fantastičnega sveta. V delu najdemo motivno-tematske reminiscence na *Medvedka* Puja A. Milneja, *Veter v vrbju* K. Grahama ter *Alico* L. Carrolla. Poleg omenjenega medbesedilnega spogledovanja z angloameriško mladinsko ustvarjalnostjo se avtorica navezuje na literarni kontinuum slovenske mladinske književnosti. Izpeljave likov in situacij so podobne estetiki Andreja Rozmana Roze, ki je konsistentno subverziven, poetičnosti B. A. Novaka ter dvojnemu kodiranju Svetlane Makarovič in njenim poosebljenim živalskim likom s karnevalskimi poimenovanji (Kreklja, Kvakica, Regica, Urh, Urhica, Zelenela, Žabotka idr.).

Avtorica na koncu doda precej obsežen seznam prvotnih prebiralcev Močvirne Loke ter dokaj izčrpen seznam obiskovalcev, ki prihajajo iz drugih, vzporednih svetov. Zaradi obsežnosti, zgradbe in visokega

sloga, ki ne skopari z neologizmi (primočvirej, protipoplava, suholetje, vlagoljubci), izvirnimi sintagmami (kreševa močvara, Močvirska kronika), doslednostjo paralelizmov (Močvirske novice – Ljubljanske novice; Močilar – Močilar (F. Levstik: *Martin Krpan*)) ter asonancami in aliteracijami (blatna budnica, logov gaj, Močeradi Močeradniki, Urh Urhar, Vodnar Vodovnik idr.), se pojavi vprašanje, ali se ilustrirana knjiga naslovniško obrača k otrokom in mladim ali k odraslim, ki razmišljajo o mladinski književnosti kot utopiji. Avtorica je predstavila utopijo in iluzijo mitičnosti (s pogosto rabo predloga vedno) ter idejo, da avtonomna družba (cona, obdobje otroštva, pokrajina otroštva) obstaja brez prenehanja v časovno-prostorskem kontinuumu (s ponavljajočimi se dogodki in uporabo sedanjika). (Pre)podrobno opisovanje pokrajine je značilnost romantizma in romantike, ki ima funkcijo postromantike in je morebiti bolj primerna za deskriptivno usmerjene nostalgичne odrasle kot za sodobne, akcijsko usmerjene mlade bralce.

Sodobna slovenska (mladinska) avtorica je v visokem, vznesenem, celo (pre)bogatem in larpurlartističnem slogu predstavila vzporedni svet, ki živi onkraj realnega zemljevida; ustvarila je avtonomno cono (Zeleno Dobravo, Močvirno Loko, Mahovnat rovt, Loški potok, Garov zatok, Rogozni rokav, Smrekov otrok, Županski dvor) na imaginarnem zemljevidu, ki bi bil odlična priloga, ravno tako tudi družinsko drevo za skoraj sto nastopajočih, glavnih in stranskih književnih oseb. Takšna postavitev domišljijskega sveta je pisana na kožo vsevednemu pripovedovalcu, ki ima panoramski pogled od zgoraj (t. i. ptičjo perspektivo).

Avtorica je v podnaslovu, *Zgodbe iz Zelene Dobrave*, dodala meta-jezikovno oznako – zgodbe, ker dejansko gre za okvirno zgodbo (prvo poglavje je uvodno in zadnje sklepno), vmes pa si sledijo poglavja, ki se medsebojno povezujejo, hkrati pa so lahko samostojne enote.

Avtorica subtilno ironizira, "da je nekaj narobe v paradižu", vendar je ironija preobtežena z evfemizacijo in poetizacijo. Zato se zastavi vprašanje, ali bo visok in gostobeseden slog blizu mladim bralcem in ali bodo drobne nekonsistentnosti (npr. tace, šape, smrčki...) preglasile gostobesednost.

Barbara Simoniti stilizira žanr in literarno smer moderne, za katero je značilen pogled nazaj, eksplicitno izražen v posvetilu (*Mojemu bratu Gregorju, / za igre najinega otroštva, / vedno nekje na robu vode.*). Kljub domnevno problemski obravnavi oseb in dogodkov v avtonomnem prostoru – Močvirju –, v tem vladajo mitičnost, nesmrtnost, obrednost (čajanka, praznovanja, šopki, zborovanja). Kljub prvinam sodobnega

časa in prostora (pralnica, Nebotičnik, Šiška, županske volitve, aluzije na Ljubljansko barje) ter po drugi strani ohranjanju arhaične vezi s preteklostjo delo temelji na enotni okvirni zgodbi.

V red mitične totalitete vdre kaos (poplava, prikazen, toča, suholetje, vihar idr.), vendar se na koncu znova vzpostavi red (*V Močvirni Loki spet zavlada mir*). Prikazani svet je samozadosten svet, skrivni vrt ali mlaka, ki vsebuje tudi ironijo na sodobne razmere, profanost je le nakazana, vendar ostane onkraj samozadostnega sveta večnega otroštva. Razvoj zgodbe ne prinaša osebnostne rasti junaka, ker je le-ta kolektiven in ne individualen.

Z bogatim in izvirnim ilustratorskim opusom se Peter Škerl uvršča med avtorje mlajše uveljavljene generacije. V prvih ilustracijah knjig z začetka tega desetletja se je že nakazovala razsežnost slikarjeve domišljije, ki pa je pozneje dobila povsem drugo, še bolj domišljeno in prepoznavno izraznost. S poslušom za ilustriranje knjižnih vsebin Škerl pri razvijanju svojstvenega likovnega izraza uporablja različne slikarske tehnike in njihove kombinacije. Leta 2007 je ob besedilu otrokom dobro znanega pisatelja Petra Svetine soustvaril slikanico *Klobuk gospoda Konstantina* (leta 2008 sta avtorja prejela nagrado za najboljšo izvirno slovensko slikanico). Njegove ilustracije odlikuje prefinjena, kultivirana risba z množico natančno izrisanih detajlov in inventivnimi kompozicijskimi rešitvami. Posebno presežno vrednost avtorjevim ilustracijam dodaja neznatno uporabljena barva, ki medsebojna razmerja vzpostavlja na povsem nov, izviren način tako, da prepričljivo povzame ozračje literarne predloge in hkrati tudi prevladujočih značilnosti časa, v katerem sta nastala besedilo in njegova likovna interpretacija. Ilustracije *Madraških zgodb* (2009) so preproste, skromno okrašene, na videz okorne, a slikarsko močne. Zanje je uporabil mešano tehniko, kombinacijo risbe in slike. Ekspresivne figure govorijo z likovnim jezikom, ki skladno z besedami pripoveduje preproste judovske zgodbe. Oddaljen čas zgodb in vsebinske razsežnosti je lahko ilustrator doživeto prevedel v podobe zato, ker se je docela poglobil vanje. Barve žarijo, vendar ne spreminjajo dramatičnih nastavitvev in sporočil, zato so različno naglašene: od toplih, žareče sončnih, ki dajejo podobam pridih mističnega, do hladnih, travnato zelenih in zamolklih rjavih odtenkov. Ilustrirane podobe so videti kot skrivnostni prizori, kjer slutimo sporočilo vsake posamezne zgodbe tako v podobi kot v besedi. Značilno so podane glavne figure pripovedi, večinoma upodobljene pri vaških opravilih, prav tako premišljeno so upodobljene živali.

Peter Škerl je razvil povsem svoj slog, kar se kaže tudi v večkrat nagrajenih ilustracijah *Močvirnikov*. Škerlove podobe v slikanicah in

ilustriranih knjigah odpirajo veliko prostora za podrobne razlage, a je bistveno le, ali na koncu zaživijo ali ne. Pri njegovih ilustracijah vsebina vedno zaživi, včasih pravljичno, včasih bolj realistično, ponekod se pri najmanjših podrobnostih drži vsebinske predloge, drugje domišljija najde čisto nove poti, ki besedilo dopolnijo, včasih celo nadgradijo. Zaveda se pomembnosti tega, da so tako besedilo kot slike in tudi oblikovanje celote prepleteni v enem samem delu, v knjigi za otroke. Zato so njegove ilustracije privlačna opora besedilu in hkrati samostojna pripoved. Zdi se, kot da besedilo, ob katerem bi se Škerl zmedel, utihnil ali bi ga ne zmogel upodobiti, ne obstaja. Za vsako pravljico, zgodbo ali pesem ima svoj slikarski odgovor, vedno pravljичen in resničen obenem.

Nezgrešljivo samosvoj slog dopolnjuje včasih preprosta, drugič zapletena likovna – slikarska, risarska, mešana – tehnika, ki nikoli ne privede do nerazumljive upodobitve besedila. Vedno uporablja tista orodja in tiste likovne prijeme, ki sodijo k besedilu, za katerega nastanejo. Vsakič znova se prilagodi vsebini, da z ilustracijo natančno pove vse, kar želi in kakor želi. Da tudi s svojim delom pušča najkakovostnejše sledi v čustvenem spominu mladih bralcev. Tako je pod budnim očesom likovnega urednika knjige Pavla Učakarja, ki je o ilustracijah napisal tudi spremno besedo, pristopil tudi k ilustriranju *Močvirnikov*. Ilustracije so, povedano kratko in jedrnat, vrhunske, nedvomen presežek. Zanje je prejel veliko nagrado Hinka Smrekarja in Levstikovo nagrado za izvirne ilustracije in z njimi se je uveljavil tudi v tujini. Letos spomladi se je na 51. knjižnem sejmu knjig za otroke v Bologni uvrstil v izbor razstavljenih del in bil predstavljen v spremnem katalogu, poleg tega pa je bil nominiran na častno listo IBBY.

Močvirniki niso slikanica, čeprav je število eno- in dvostranskih podob in vinjet za ilustrirano knjigo nenavadno veliko. Za slikanje akvarelnih ilustracij v vseh mogočih niansah umirjene zelene je ilustrator uporabil od deset do petnajst slojev barve, predvsem pa se je posvečal študiju svetlobe pri posameznih prizorih in prizoriščih, pri čemer se je naslonil tudi na izročilo flamskega slikarstva iz 17. stoletja in na Rembrandta. Za upodobitev realističnih podob junakov in njihovega okolja se je Škerl dolgo seznanjal z živalmi v njihovem naravnem okolju, narave pa se je – kot slikar s poslušom za kompozicijo, svetlobo (čeprav temačno) in ozračje teh nenavadnih krajev – lotil z botanično natančnostjo. Slikarsko dosledne so tudi zapletene kompozicije prizorišč, psihološko domišljeno prikazane poteze značajev junakov in njihovih večinoma dramatičnih medsebojnih odnosov.

Ilustrator je zahtevno vsebino naslikal v omejeni paleti s prevladujočimi temno rjavo zelenimi toni. Temačnost pripovedi, ki se dogaja v nekem

čudnem, gledalcu na prvi pogled ne bližnjem močvirnem svetu, je namreč prepoznavna ob branju besedila. Vizualna pripoved je dobreseden prevod pisateljičinega besedila. Vizualna asociativnost niti ne preizkuša bralčevih navad pri domišljijem iskanju predstav ob branju besedila, ponuja pa mu v vizualno podobo natančno prevedeno vsebino. Tako sta v končni podobi knjige srečno združena avtorja, ki tako z besedo kot s podobo obvladata sporočilnostno polno, neobičajno obsežno ilustrirano knjigo za zahtevne mlade bralce.